

Удосконалення теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до виховної роботи в загальноосвітній школі

Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах глибокої кризи духовності й моралі значної частини нашого суспільства проблема як фізичного, так і морального виховання набула винятково актуального характеру. Вона серйозно хвилює батьків, школу, громадськість, а це, у свою чергу, сконцентровує увагу на вихованні нової людини з високим рівнем фізичної культури та високими моральними ідеалами [3].

Авторами проведених досліджень наголошується, що вагоме значення для підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в школі мають методологічні знання [2; 4; 6]. Важливо, щоб студенти усвідомили, що мета виховання в умовах сьогодення – усебічний, гармонійний розвиток особистості в єдності з ідейним, трудовим, моральним, естетичним і фізичним вихованням. Отже, майбутнім фахівцям галузі фізичної культури слід звернути особливу увагу на необхідність засвоєння психолого-педагогічної сутності й закономірностей процесу морального виховання учнів. Велику роль у формуванні морально-вихованої особистості відіграє спілкування школярів і вчителів. Не кожен педагог глибоко аналізує зміст та форми свого спілкування як з окремими вихованцями, так і з колективом у цілому [7].

Завдання дослідження – проаналізувати зміст педагогічних умов, які забезпечують майбутнім учителям фізичної культури ефективність виховного процесу в школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Грамотність виховної діяльності педагога забезпечується в тому випадку, якщо він буде мати чітке уявлення про необхідну структуру педагогічних умінь. На основі аналізу літературних джерел ми розробили структуру педагогічних умінь щодо проведення виховної роботи з учнями, до якої входять уміння: визначати рівень вихованості учня, планувати оздоровчу та спортивну роботу зі школярами, визначати й здійснювати систему роботи для розв'язання поставлених завдань, застосовувати різноманітні методи морального виховання, враховувати вікові й індивідуальні особливості, володіти методикою проведення окремих форм і видів виховної роботи, організовувати життя учнівського колективу на відповідних моральних засадах.

Усю сукупність умінь щодо керівництва виховним процесом школярів у науковій літературі розділяють на три групи: прогностичні, організаційно-регулятивні й контролюючі.

Прогностичні вміння містять, передусім, уміння здійснювати аналіз нормативних документів, педагогічної літератури, визначати на цій основі конкретні цілі та завдання морального виховання учнів. Класні керівники, вихователі й, зокрема, вчителі фізичної культури мають чітко розуміти основні виховні цілі та завдання, які випливають із сучасних нормативних документів, із аналізу загальної обстановки в країні в період демократизації суспільства. Досить важливо, щоб молоді вчителі вміли проводити соціально-педагогічні дослідження й робити з них необхідні висновки, оскільки вихователь часто виступає в ролі дослідника, що вимагає від нього науково-педагогічної кваліфікації. Студентам слід наголошувати на необхідності оволодіння методами педагогічних зрізів – анкетування, інтерв'ювання, бесіди, вивчення шкільної документації тощо. Оскільки результативність анкетування, інтерв'ювання та бесіди залежить від структури й змісту запитань, які задаються, необхідно виробити в майбутніх учителів уміння ставити дітям посильні, однозначні, короткі, зрозумілі, об'єктивні запитання, які викликали б інтерес і бажання відповідати.

Важливою вимогою до планування виховної роботи є зв'язок комплексного підходу з виділенням головної ланки на основі врахування конкретних умов, цілей і завдань школи (класу). Для того, щоб план був керівництвом до дії, він повинен бути максимально конкретним. У ньому мусить бути чітко зазначено дію та строк її виконання. Тому в процесі практичної діяльності необхідно навчати студентів такого планування, яке б забезпечувало раціональне поєднання словесно-інформаційних і практичних методів виховання. Наприклад, здруження класного колективу можливе за допомогою проведення змагань, туристичних походів, спеціальних бесід, проведення на уроках фізичної культу-

ри різноманітних народних рухливих ігор, застосування національних традицій тощо. Важливо навчити студентів у процесі планування роботи здійснювати оптимальний розподіл часу, що необхідний для реалізації плану, забезпечити результативність виховної роботи за найменшої затрати зусиль і часу вчителя й учня.

У системі підготовки студентів до виховної роботи в школі велике значення мають *організаційно-регулятивні вміння*. Так, учитель фізичної культури має вміти згуртувати учнівський колектив і створювати в ньому сприятливий моральний клімат; розвивати в учнів шанобливе ставлення до народних традицій, оскільки успішне виховання особистості немислиме без знання звичаїв і традицій свого народу.

Чільне місце в роботі вчителя фізичної культури посідає вміння планувати культурно-спортивну роботу, зміст якої передбачає систему заходів, що сприяють одночасному вдосконаленню культурного та фізичного розвитку, формуванню творчих і фізичних здібностей та ініціативності, зміцненню духовного й фізичного здоров'я в умовах культурного дозвілля, доцільно насиченого спортивними видами діяльності з оперттям на вікові та індивідуально-типологічні особливості учнів сучасної загальноосвітньої школи.

Учитель фізичної культури має:

- ознайомлювати школярів зі змістом висловлювань видатних людей про користь фізичної культури;
- інформувати учнів про прикладне значення шкільної програми з фізичного виховання для повсякденного життя, військової справи тощо;
- ілюструвати розвиток спорту в школі шляхом оформлення календарів спортивно-масових заходів, розкладу занять, секцій позаурочної роботи;
- оформляти “Куточки для батьків” задля надання методичних порад про раціональний розпорядок дня учнів; про організацію самоконтролю й лікарського контролю за станом здоров'я, харчування тощо. Корисними в кутку фізичного виховання можуть бути ілюстровані тексти чи повідомлення на теми: “Головний рекорд – здоров'я”, “Головний день для досягнення успіху – сьогодні!” тощо.

Рядом досліджень фахівців [1; 5] підтверджено, що для формування колективу вчителів фізичної культури повинен вміти планувати, організовувати й проводити фізкультурно-художні свята, спортивно-художні вечори, “Дні здоров'я”. У цьому контексті він виділяє фізкультурно-спортивне свято як комплексний захід, у якому поєднуються спортивні та мистецькі фрагменти. До активної участі у святі залучаються всі учні, педагоги, батьки, громадські організації.

Основним методом формування в дітей моральної поведінки є особистий приклад батьків. Отже, з метою покращення виховного процесу учнів необхідно залучати батьків до виховного процесу учнів, оскільки від організованого сімейного виховання залежить успіх морального розвитку кожного школяра.

Логіка й методика виховання становить здійснення виховання у вигляді трьох паралельних ліній: уключення кожного учня в життя колективу відповідно до групової чи індивідуальної програми його виховання; розвиток сприятливих внутрішньокolleктивних відносин у класному колективі, які допомагають кожному учневі виховувати кращі риси й цінності; педагогічне керівництво процесом самовиховання учнів середніх і старших класів.

У процесі оздоровчих та виховних заходів необхідно, щоб діти усвідомили, що чуйність, готовність прийти на допомогу – високошановані людські риси в усі часи, а особливо сьогодні. І кожна дитина має засвоїти, що уважне, чуйне ставлення до тих, хто нас оточує (у школі, на вулиці, в транспорті тощо), нічого в нас не відбирає, навпаки – приносить багатство, якому немає ціни. Як зазначав В. Сухомлинський, найбагатшими є ті люди, які постійно віддають іншим частинку свого серця, своєї душі.

Студенти повинні навчитися проводити з дітьми етичні бесіди, які проводив В. О. Сухомлинський у своїй Павлівській школі. Їх зміст поєднував у собі організацію моральних відносин у дитячому колективі й у колективі дорослих людей.

Систематичне усвідомлення правил поведінки відбувається під час уроків фізичної культури, у вільний час, у процесі виконання домашніх завдань, ігор, розваг, прогулянок, обіду.

Майбутні вчителі фізичної культури повинні вміти так організувати свою роботу, щоб їхня поведінка збігалася зі словами, щоб їхні бесіди відповідали обстановці в класі. Педагог мусить забезпечити, щоб ті моральні норми, які він проповідує, реально жили в колективі.

Група *контрольно-коригуючих умінь* забезпечує керівну, спрямовуючу роль учителя фізичної культури у виховному процесі. Серед контрольно-коригуючих умінь важливе місце посідає вміння вчителя приймати оптимальне педагогічне рішення у складних, екстремальних ситуаціях.

Авторитет учителя залежить від того, наскільки майстерно він уміє реагувати на ситуацію, поступок, висловлювання учнів. І дуже важливо, щоб прийняті педагогічні рішення були не стандартними, не шаблонними, а оригінальними й своєрідними. Лише на основі точного, об'єктивного діагнозу можна визначити ціль педагогічної дії та її результати. Необхідно передусім виявити причини та джерела події, яка виникла, конфлікту, поступку, його характер і сутність, можливі наслідки, тому що іноді поступок, явище чи факт кваліфікують надто поспішно, тобто поверхово й односторонньо. У такому випадку результат виявляється помилковим.

Успішне розв'язання важливих завдань виховання можливе тоді, коли майбутні вчителі фізичної культури будуть уміти аналізувати власний досвід виховної роботи та інших учителів, узагальнювати його й використовувати.

Важливу роль в удосконаленні майстерності кожного вихователя відіграє педагогічний аналіз. Грамотний аналіз діяльності дає змогу кожному вчителю зафіксувати зв'язок між методами, які він застосовував протягом зазначеного відтинку часу й досягнутими результатами. Саме за цим аналізом учитель має вміти визначити, що в роботі слід закріпити, а що – вилучити, яким чином уникнути повторення помилок.

Для здійснення ефективного виховного процесу в школі майбутньому вчителю необхідно вміти:

- розробити режим дня кожного школяра з урахуванням його особливостей;
- розробити режим життя учнівського колективу протягом його перебування в школі;
- організувати традиції, виробити закони, норми, правила життя колективу відповідно до цілей та завдань морального виховання.

Кваліфікована підготовка студентів до виховної роботи в школі дуже важлива. Ця діяльність буде мати успіх лише тоді, коли у вищому навчальному закладі буде створено належний клімат, моральний фон, відповідний настрій, котрі формують потребу й бажання в студентів займатися самоосвітою та самовихованням. Такий фон має створюватися спільними зусиллями й координацією діяльності викладачів усіх кафедр університету. Лише сумісними зусиллями можна вирішити цю проблему.

Висновок. Зміст готовності студентів до виховної роботи в школі забезпечується поєднанням необхідної теоретичної та практичної підготовки в умовах навчально-виховного процесу. Теоретична підготовка студентів містить у собі сукупність об'єктивно необхідних методологічних, нормативно-законодавчих, загальнотеоретичних і методичних, організаційно-педагогічних знань, які відображають сучасні досягнення педагогічної науки й складають наукову основу стратегії та тактики дій вихователя. Практична підготовка студентів до виховної роботи забезпечує оволодіння методами й прийомами педагогічної діяльності на основі вироблення комплексу прогностичних, організаційно-регулятивних та контрольно-коригуючих умінь.

Література

1. Абдуллина О. А. Формирование у студентов умений по организации воспитательной работы с учащимися / О. А. Абдуллина // Подготовка студентов к воспитательной работе в школе : материалы конф. / под общ. ред. Н. И. Болдырева, С. А. Умрейко. – Минск : [б. и.], 2001. – С. 235–244.
2. Агеев В. У. Формирование готовности студентов ИФК к управленческой деятельности преподавателя физического воспитания вуза / В. У. Агеев, М. В. Прохорова, Н. В. Попова // Теория и практика физической культуры. – 2003. – № 11. – С. 8–11.
3. Карпенчук С. Г. Самовиховання особистості / С. Г. Карпенчук. – К. : ІЗМН, 1998. – 216 с.
4. Методические рекомендации по совершенствованию подготовки будущих учителей к воспитательной работе в школе / сост. П. А. Жильцов. – М. : [б. и.], 2002. – 20 с.
5. Сайва Л. А. Воспитательные возможности формирования единства нравственно-волевых качеств и физического развития в процессе подготовки учителя физической культуры : автореф. дисс. ... канд. пед. наук / Л. А. Сайва. – Рига, 1997. – 21 с.
6. Слобожанінов А. Стан та напрями вдосконалення системи підготовки фахівців для фізичного виховання і спорту / А. Слобожанінов, Ю. Тумак // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – Т. 1. – С. 242–245.
7. Харламов И. Ф. Нравственное воспитание школьников : пособ. для классных руководителей / И. Ф. Харламов. – М. : Просвещение, 1993. – 160 с.

Анотації

У статті висвітлено особливості фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури до виховного процесу в загальноосвітній школі. Акцентовано увагу на необхідності їх оволодіння методами й прийомами педагогічної діяльності на основі вироблення комплексу прогностичних, організаційно-регулятивних і контроль-коригувальних умінь.

Ключові слова: фахова підготовка, майбутні вчителі фізичної культури, навчальний процес, виховання, учні.

Геннадий Навроцкий, Эдуард Навроцкий. Усовершенствование теоретической и практической подготовки будущих учителей физической культуры к воспитательной работе в общеобразовательной школе. В статье отражены особенности профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры к воспитательному процессу в общеобразовательной школе. Внимание акцентировано на необходимости их овладения методами и приемами педагогической деятельности на основе выработки комплекса прогностических, организационно регулятивных и контрольно-корректирующих умений.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущие учителя физической культуры, учебный процесс, воспитание, ученики.

Gennady Navrockiy, Eduard Navrockiy. An Improvement of Theoretical and Practical Preparation of Future Teachers of Physical Culture to the Educate Work at School. In the article the features of professional preparation of future teachers of physical culture are reflected to an educate process at general school. Attention is accented on the necessity of their capture methods and receptions of pedagogical activity on the basis of making of complex of prognosis, organizationally adjusting and control-correctings abilities.

Key words: professional preparation, future teachers of physical culture, educational process, education, students.